

DE NIEUWE TONEELBIBLIOTHEEK

Deze tekst is afkomstig van de online bibliotheek op www.denieuwetoneelbibliotheek.nl.

De rechten, inclusief en met name de rechten voor uitvoering, liggen voor alle teksten bij de auteur en het is dan ook verplicht om voor elke vorm van uitvoering toestemming bij de betreffende schrijver aan te vragen. Voor elke schrijver is het van groot belang om te weten of zijn teksten worden uitgevoerd, dus neem alstublieft bij elke lezing, enscenering, bespreking in het onderwijs e.d. even contact op met de auteur!

Het contact adres voor deze tekst is:

Schrijver	Joan Nederlof i.s.m. Lineke Rixman
Titel	verlichtinglight
Jaar	2010
Uitvoering	2010

Joan Nederlof i.s.m. Lineke Rijxman

Verlichtinglight

Personages

Jonker baron Balthasar van Zundert tot
Bommelding

Oudste broer. Prinsgezind. Gelovig. Conventioneel. 55 jaar.

Jonker baron Coert van Zundert tot Bommelding

Middelste broer. Handelsman. Bourgondiër. A-politiek. 53 jaar.

Jonker baron Geurt van Zundert tot Bommelding   *Jongste broer. Amateur-
natuurkundige. _Nieuwsgierig. Patriot. 51 jaar.*

Caatje

Bediende. Afvallig katholiek. Patriot. 50 jaar.

Karel

Bediende. Prinsgezind. 33 jaar.

Scène 1

Salon familie van Zundert
25 september 1781

De salon ademt een achttiende-eeuwse sfeer. Geurt is bezig een truc te oefenen met een keukenstoel. Hij legt de stoel plat op de grond met de rugleuning omhoog. Op de rand van die leuning legt hij een suikerklontje. Terwijl hij _op handen en knieën op de stoel zit probeert _hij dat suikerklontje op te happen. Het wil niet lukken. Coert zit zenuwachtig te wachten. Bediendes Caatje en Karel staan wat achteraf.

voice over/hans goedkoop 'Wij hebben _de Verlichting doorgemaakt.' Je hoort het de laatste jaren vaak. Maar wat houdt het eigenlijk in? Algemeen wordt aangenomen _dat de Verlichting een filosofische en politieke beweging is die alle opvattingen in de Westerse wereld grondig wijzigde. Grofweg tussen 1650 en 1800. De Verlichting is een proces geweest dat ons bevrijdde van de almacht van het kerkelijk gezag. De mens was mondig genoeg om zelf zijn samenleving in te richten. Als hij zijn verstand maar gebruikte en niet klakkeloos voor waar aannam wat aristocratie en religieuze leiders beweerden. De Verlichting lijkt zo'n beetje in heel Europa te hebben plaatsgevonden, behalve in Nederland. Toch vormen de 'Verlichtingswaarden', democratie, vrijheid van meningsuiting, de scheiding van kerk en staat, en vrijheid en gelijkheid van het individu ook van onze samenleving de basis. We gaan naar de salon van de familie van Zundert tot Bommelding. Het is 25 september 1781.

Balthasar komt bedrukt de salon binnen.

balthasar Het is gedaan.

coert O nee!

balthasar 't Is beter zo. De stukken vlees vielen haar als hoendereieren van 't lijf. Den etter was niet meer te stelpen...

coert Heeft ze erg geleden?

balthasar De chirurgijn heeft nog geprobeerd haar achterlangs af te tappen maar...

geurt Achterlangs. Achterlangs? Hoe dan?

balthasar Met een buisje. Haetelijk pijnlijk.

coert Arme mammie.

geurt O ja? Hoe zat dat buisje dan? In d'r achterste?

balthasar Geurt!

geurt Als het achterlangs was, sal het wel via het poepgat sein gegaan.

Waar moet je anders so'n buisje inprikken.

balthasar Denk liever aan hare sieleheil.

geurt Ik ben gewoon benieuwd hoe ver zo'n buisje reikt.

coert Ik kan niet zonder haar. Echt niet.

balthasar Komaan broer. Hier. Me neusdoek.

Balthasar geeft Coert zijn zakdoek.

geurt Misschien wel tot in den mond.

coert Mamma! Lieve lieve mamma!

geurt Mag ik hare lichaam nog aanschouwen? Voordat dat buisje verwijderd wordt?

balthasar Natuurlijk niet. Caatje, ga den barones maar aflegge.

Caatje, versta je me niet? Als Caatje klaar is neme we gesamenlijk afscheid.

geurt Mag ik dat buisje dan hebben? Voor mijne amateuristische natuurwetenschappelijke experimentiën?

balthasar Genoeg nu!

coert O jongens. Broertjes fan me.

Karel richt zich tot het publiek.

karel Lieve menschen. Allerhartelijkst welkom. Mijn naam is Karel.

Bediende _fan dees doorluchtige familie. Wij sijn fan zins ene quiz aan dese historische fertelling _vast te knopen. Om uwe fragiele curiositeit gaande te houwen. Wij stelle door het gehele schouwspel heen frage. Bij ene onberispelijke score kunde gij ene geheel gereviseerde Toyota Corolla winne. Seit gijlieden er klaar for? Hier kom den eerste. Welke zeven gewesten maakten in 1781 deel uit van de Republiek der Verenigde Nederlanden?

caatje Wat is dat nou for pietlutfraag? Dees historische fertelling betreft toch den Verlichting? En dan gaat gij den politieke status quo anno 1781 benadrukke?

karel Dat lijkt mij essentiëlig.

caatje Waarommig?

karel Om transparant te maken dat fan den eenheidsstaat Nederland anno 1781 nog helengaar geen sprake is.

caatje Lullificatie. *tegen publiek* Wat is volgens gijlieden ten diepste den essentie fan den Verlichting. In het kort. Wie? In ene paar steekwoorde...

karel Dat is te moeilijk.

caatje O gaan we op die toer? Caatje is een kutkatholiek dus Caatje is dom ende achterlijk?

balthasar Swijg stille rapaille! Schorrie morrie heb se politieke snater te houwe. En al helemaal betreffende dat totaal irrelevante politieke verschijnsel waarfan den naam mij alreeds ontschoten is. Laten wij nu bidden.

coert O God. Waarom? Waarom heb gij mammië weggerukt fan dees sotte aardbol fol ellende ende frustratiën?

balthasar Here Jezus die in de hemele seit. Anstonds kome tot u Petronella Holkje Jolkje Dieuwke Doetje baronesse Van Zundert. Vleeschgeworden rechtschapenheid. Ik memoreer mijselve nog hoe zij ons betrapte na diefstal van hare enigste rijpe pruim... Hare vegetarische pruim natuurljik. Niet hare eigenste van godgegeven fysieke... Want dat sou... so ene verbodene vrucht... Dat kwam echt niet in mij op, Here...

Balthasar kijkt naar Geurt.

balthasar Jij hebt je oge ope.

geurt Jij toch ook.

balthasar Omdat ik controleere. Dat is mijne fan godgegefe ferantwoordelijkheid als oudste.

Caatje gaat een rij boeken staan bekijken.

balthasar Caatje! Zou je nu alsteblijft Vrouwe van Zundert af wille gaan legge.

caatje Krijg nou wat. Hier staan 32 identiekigste boeken!

geurt Dat is de beroemde Verlichtings-_encyclopédie, lieve Caatje. 72.000 artikelen om wetenschappelijke kennis onder het gepeupel te verspreiden.

balthasar Ik begin mijne patience met u te verlieze, Caatje.

geurt Ga jij jeself maar ferheffe, liefder.

Caatje gaat af. Karel haalt een soort boekwerkje tevoorschijn.

karel Ene soortement fan brief.

coert Condoleances. Nu al? O wat goed!

karel Nee. Ene pamflet genaamd 'Aan het Volk van Nederland'. In den nacht van 25 op 26 september 1781 bij den geletterde elite huisch aan huisch verspreid. Een unicum. De pamflet- en boekdrukkunst maakt waarlijk ene spectaculaire ontwikkeling door!

Balthasar pakt het pamflet aan.

karel Den schrijfer fan dit allersnoodst lasterschrift is baron van der Capellen tot den Poll. Dees patriottenleider ageert fel tegen den Haagse bestuurlijke elite, waardoor in later eeuwen Drs. Pim Fortuyn sich graag an hem mocht spiegelen.

coert Moet ik nou onder den indruk sein? Omdat jij plots den professor uit gaat hangen?

karel Dit pamflet sou weleens den politieke consequentie fan den Verlichting kunnen sein.

coert Wat segt ge nou weselijk? Niks toch?

karel Jawel. Dat dit pamflet oproept tot Volkssoeveriniteit.

Coert en Balthasar kijken hem niet-begrijpend aan.

Democratie. Ene staatsvorm waarbij het volk sichself regeert middels gekoze fertegevoordiging.

coert Gij hoort uself ook graag babbele hèn.

karel Excuus. Ik meende dat het important was.

geurt Ik ga heel even afscheid van mammie neme. Goed?

balthasar Neen Geurt. Caatje is met d'r bezig. En zeg geen 'mammie'. Ge bent gene kleuter meer.

geurt Ik wil alleen maar even met eigenste ogen sien hoe den chirurgijn dat buisje...

balthasar Lees mijne lippen. Ik seide neen!

geurt Hè verdomme.

Coert pakt een juwelendoosje onder zijn stoel vandaan.

coert Ach kijk nou. Mammies kleinoodies. Wat zoet. O dit ontroert me seg.

Kijk nou. Niks waard. Maar for mij so dierbaar.

geurt Is het niet een beetje vroeg om de erfenis te gaan ferdelen?

coert Veel te vroeg. Als ik dit so sie...

Coert begint te huilen.

Liefst liet ik alles lope. Sakelijk dan.

balthasar Dat kan niet, broer. Het is je plicht. Jij bent van ons drie de handelsman.

coert Helaas ja. Goed dan. Genoeg gerouwd. Ik sou den textielfabriek graag afstoote. Liefer soude ik investere in Suriname.

balthasar Sein koeien niet rendabeler dan negers?

coert Neen, negers sein stabiel. Of maak je moreel beswaar vanuit je godsdienstige overtuigingen?

balthasar Helengaar niet. Den Heer heeft negers geschapen als negers hoor.

coert Jij beswaar, Geurt?

balthasar Als we de suiker ingaan? Met slaven enso?

geurt Met slaven?!

coert Wat kijk je nou gek?

geurt Maar slavernij is onvrijwilligen arbeid! Weten jullie wel hoefeel

Afrikanen in den achttiende eeuw door ons onrechtmatig naar den nieuwe wereld sein getransporteerd?

coert Neen. Hoeso?

balthasar Ja hoor. Driehonderdzestigduisend. Slechts zes procent fan het internationaal totaal.

coert Se moge blij sein dat se werk hebbe.

geurt Maar slaven sein toch ook menschen?

balthasar In 1735 is al wetenschappelijk bewesen dat den Afrikaan ene ondersoortige mens is. Door de Zweed Carl Linneaus. Gepromoveerd aan onsche universiteit te Harderwijk.

geurt O ja? Ach doe ook maar. Het is toch fer fan me bedstee. Jongens ik ben even naar 't secreet.

Geurt loopt onopvallend af.

coert Wat doen we met het huisch? Sal ik dat maar op jouw naam sette?

balthasar Is dat niet ietwat scheef?

coert Hoeso? Daar hebt ge recht op. Gij bent den oudste en den beste fan ons drie.

Caatje komt terug. Ze leest nog in de encyclopédie.

balthasar Och.

coert Ik ontferm me wel ofer de firma en de beleggingen. Mot ook gebeure hèn. *met een knikje naar de juwelen* En sal ik dees prullaria dan maar neme?

balthasar En Geurt dan?

coert Geurt kan hier een achterkamer betrekken.

caatje Wisten jullie dat er in Franeker ene zotterik een compleet eigenst gebouwd planetarium aan se plafond heb hangen? Het is het oudste nog immer werkende...

balthasar Larie, Caatje!

caatje Dat is helengaar gene larie. Het is het oudste nog immer werkende...

balthasar Ge bent analfabete! Ene huismeid in den achttiende eeuw is immer analfabete.

Geurt komt terug. In zijn hand houdt hij een viezig pijpje dat hij schoonmaakt met zijn zakdoek.

Geurt. Als executeur testamentair van onse doorluchtige moeder kan ik je mededelen dat jij een achterkamer in onse ouderlijke woning mag betrekken.

geurt O fijn. Bedankt. Maar is er geen geld? Want ik sou graag ene donatie doen.

coert Den familie doet niet aan donaties, Geurt.

geurt Moeder is toch dood?

coert Respect graag! Moeder is nog niet eensch begrafe en jij begint al ofer donaties!

balthasar Donatie waaraan?

geurt Aan den Amerikanischen strijders for den onafhankelijkheid.

balthasar Wil jij seggen dat je den Amerikanischen opstand steunt?

geurt Waarom niet? Ik vind dien opstand wel sympathiek.

balthasar God heeft de wereld geschapen met lijfeigendom, met slavernij en met kolonies.

geurt Coert jij steunt dien opstand toch ook?

coert Oëconomisch gesien moete we wel hèn. Noord Amerika is momentelig ene kolonie fan Engeland en staat dusch alleen open for het Engels moederland. Als den onafhankelijkheidsstrijd slaagt, onstaat er als het ware ene... hoe sal ik het noeme... ene freie markt.

balthasar Dien vrijheidsstrijd steunen is de snelste manier om onze eigen kolonieën te verspelen. So'n freiheidsdrang is besmettelijk. Den Amerikanen sullen weldra hun heerschappij uitbreiden ofer den hele nieuwe wereld. Curaçao, Suriname, Indië...

geurt Ja joh. Daar wonen nou eenmaal ook mensen hèn. En ieder mens is

frei geboren. _De een hep ofer den ander niks te segge.
balthasar Hoe komt gij aan dien wijsheid?
karel Jongeheer Geurt citeert uit het zojuist bezorgde pamflet. ‘Alle mensen sein frei geboren. De een heeft ofer den ander...’
Karel valt stil als Balthasar strak naar hem kijkt.
Ene werkelijk bespottelijke en van de zotte opinie.
geurt Geef mij anders wat fan mammies juwele. Dan verkoop ik die.
coert Dat heb geen nut. Die sein niks waard.
caatje O nee? Dese ook niet?
Ze haalt een ring tevoorschijn en geeft hem aan Geurt.
coert Nee! Niet die! Hoe komt ge daaraan?
balthasar Ik gefroeg je hoe je aan dien wijsheid kwam.
geurt Welkeen wijsheid?
balthasar Dat wijlieden allemaal aan malkander gelijk souden wese.
geurt Ja interessant hè. Dien hele Verlichtingsfielezefie.
coert Geurt. Hee Geurt. Die ring is echt niks waard hoor.
balthasar En wat houdt den Verlichting dan precies in?
geurt Uh... ja... uhm... nou wat Hans Goedkoop net seide. Soietsigs enso.
coert Seg Geurt. Sulle we ruile? Ik dat glaase pruldingring en jij dit kostbaar halscollier?
caatje *tegen Geurt* Mot ge niet doen. So’n diamanten knoeperd is for eeuwig.
coert Geurt! Geef dien ring terug. Ik heb ’m fan mammie gekrege.
caatje Gij heb niks gekrege. Gij hep genome.
coert Fanwege de gevoelswaarde.
caatje Fanwege hebsucht. Pure onferfalst elitaire heb...
Coert laat Caatje de juwelen in het doosje zien. Ze valt stil. Steekt haar hand in het doosje dat Coert hard dichtslaat.
balthasar Hee hee hee.
geurt Als jij Caatje aanraakt krijg je met mij te maken.
coert Zorrie jongens. Maar ik ben ene gevoelsmens. Zorrie.
balthasar Kan wel wese. Maar wij slaan hier geen vrouwen.
geurt Zij is ook een frei en ons gelijk individu, Coert.
balthasar Nou dat dan weer niet. Maar sij is ene frou. En die mot je respectere. Tot op sekere hoogte.
coert Tuurlijk. En normaal doe ik dat ook. Maar se moet wel redelijk blijfe.
balthasar Gij ook.
coert Ja maar for mij is het emotionelig gewoon heel zwaar. Fanwege mammie.
Karel komt binnen met een dienblad met flink gevulde glazen.
karel Mag ik de heren ene verfrissing offeren?
balthasar/coert/geurt Ja, lekker seg. Hmmm. Wat is het?
karel ‘Jenever’ worde het genoemd. Het nieuwste fan het nieuwste uit

Schiedam. Met ene rietje schijnt het nog meer effect te hebben.

Coert ziet het buisje liggen, pakt het en wil het in z'n glas zetten.

balthasar Ik ben de oudste!

Hij pakt het buisje. Zet het in z'n glas en drinkt het leeg.

coert Nu ik. Ik ben ouder dan Geurt.

Caatje pakt het pamflet en loopt ermee naar het publiek.

caatje In dit pamflet wordt het folk opgeroepe sich te bewapene. Omdat den oëconomie op se gat leg en den elite swaar corruptig is. Kijk dat find ik nou ene klip en klare analieze. Want ik word hier dagelijks genaaid ende uitgebuit door den elite. En dan lullificeer ik echt niet ofer een paar Arbo-ofertredinkjes. Ik mag als analfabete dit pamflet dan niet kenne lese. Maar ik weet wel dat fandaag den Patriotse Revolutie is begonne!

geurt Echt, Caatje?! Ene historische moment dus. So'n moment waarfan je later denkt 'Wat deed ik toen?'

caatje *tegen publiek* Fan wanneer tot wanneer duurde den Patriotse Revolutie?

balthasar Ho ho ho liefe menschen. _Laten we ons nu niet belachelijk maken. _De gemoederen sein wat ferhit. Maman is ons ontfallen. Er sein wat kleine onlusten in den lande. Maar nu niet meteen fan revolutie reppen. En gelast in godsnaam diene quiz af. Nieuwerwetsche infantiele zimpliefiezering.

caatje Maar dien quiz dient als ene soortement fan glijmiddel. Om den Verlichting bij het gepeupel naar binnen te giete.

balthasar Welkeen Verlichting? Ik zie geen Verlichting. Wat de Verlichting betreft hobbelen den Lage Landen echt aller achterste aan in Europa.

Scène 2

Salon familie van Zundert

Maart 1784 (3 jaar later)

voice over/hans goedkoop Wat de Verlichting betreft hobbelden de Lage Landen achteraan in Europa. Een opvatting overigens waarmee we volgens de Britse historicus Jonathan Israël ons verleden onderschatten. Hij vindt dat Nederland juist de voedingsbodem is geweest voor de Verlichting. Onze samenleving maakte dat mogelijk. Hier mochten boeken worden gepubliceerd. _Hier controleerde de staat – en niet de kerk – _de universiteiten. En hier waren we niet overgeleverd aan de grillen van een enkele vorst, maar werden we geregeerd door velen. Door een gereformeerde regentenklasse die het pamflet 'Aan het Volk van Nederland' meteen verbood.

Geurt stalt intussen wat instrumenten en apparaten uit op een tafel. Coert

en Balthasar zitten aan tafel. Karel en Caatje staan achteraf.
geurt Lieve broers. Vanavond houd ik in Felix Merites ene spectaculaire
amateurwetenschappelijke lezing en ik soude graag efe praktiezeren.
coert O leuk. Spektakel. Is altijd leuk.

geurt 'Geleerd genootschap. Wat alleraardigst dat de proefkundige
natuurkunde...'

karel Momentje. *tegen publiek* Stel u voor dat sijne gehoor bestaat uit
mensen fan allerlei rang en waardigheid. Allen gepassioneerd
liefhebbers der wetenschap en kunsten. Het is ene rage. De geleerde
genootschappen schieten als paddestoelen uit de grond. Er is geen stadje
zo miniscuul of het heeft wel een lokaal natuurkundig of kunstzinnig...
coert Ja ja ja schiet nou maar op.

Geurt gaat er eens goed voor staan.

geurt 'Geleerd genootschap. Wat alleraardigst dat de proefkundige
natuurkunde in deze eeuw zo enorm gepopulariseerd is! _Niet alleen kan
so de massa kennismaken met de wetenschappelijke ontdekkingen _die de
geheimen van de natuur stapsgewijs ontsluiieren en God sein toverkracht
ontneme. Maar het is ook ideaal voor het creëren van een maatschappelijk
draagvlak waardoor later de Industriële Revolutie soepel plaats kan
vinden. En momenteel is het technisch allemaal nog wel te volgen hoor.
Pas in de negentiende eeuw zal het _vak dusdanig mathematiseren dat...'

coert Ik fal bijna in coma fan dat geneuzel.

geurt Maar deze popularisering der wetenschap maakt den Verlichting
mogelijk! Door weldenkendheid onder het gepeupel te verspreiden.

coert Ten eerste interesseert me dat geen ene bal. En ten tweede raakt het
me niet. Het raakt me niet. *tegen Balthasar* Raakt het jou? Ik wil geraakt
worden. Kom op. Ontroer me. Ik ben een gevoelsmens. Ik wil kenne
janken. Of lachen.

geurt Prima. Tijd om een alleraardigst proefje aanschouwelijk te maken.
Als opwarmertje.

Hij pakt een glas jenever en een papiertje.

Ik ga dit glaaske met dit papierske erop onderstenbofenste late swefe
sonder ene druppel te morse! Jullie sulle nu wel denken 'Dat kan niet'.
Toch? Denken jullie dat? 'Dat kan niet'?

*Hij morst. Caatje doet precies wat Geurt net beschreven heeft en met
succes.*

Hoe kan dat nou?

caatje Weet ik felig.

karel De lucht onder het papierske is dusdanig verdund, dat de
dampkringsdrukking in staat is de zwaartekracht te overwinnen.

coert Ahhhhhh! Dien ellendige waterzucht. Ik wou dat se daar eens iets
voor ontdekte.

geurt Sal ik je even achterlangs aftappen? Met dit selfontworpe aftap-

apparaatje.

coert Nee niet achterlangs aftappe met je selfontworpe aftap-apparaatje!

karel Jongeheer Coert mag ik een moment verschoning? Ik zou graag permissie hebben om op mijn jaarlijkse freie dag per trekschuit naar Rotterdam af te reizen.

coert Hoeso? Wat moet jij nou met een freie dag?

karel Ik zou graag den geboortedag van _den prins fan Oranje gaan celebreren in de overwegend prins-gezinde gemeente Rotterdam in plaats fan het prins-fijandige Amsterdam.

coert Waarom wil jij persé dien infantiele Oranje sielepiet gaan toeschreeuwen?

karel Schreeuwen is geenszins mijn intentie. Ik wou louter wuiven met een bescheiden oranje kokarde op mijn revers.

coert De macht behoort aan onsch! Niet aan patriotten. Niet aan Oranje. Maar aan den aristocratie! Den prins is bij onsch in dienst en hij doet se werk niet goed! Den oëconomie ligt op se gat. Van de hele vloot, onsche trots, onsche rijkdom, is niks meer ofer. Een paar schamele schuitjes.

balthasar Wat ene simplisme om den prins fan Orange tot sondebok fan alle ellende te bombarredere.

coert Hij raadpleegt sein wijf bij iedere scheet die hij laat.

karel Prinses Wilhelmina fan Pruischen is in mijne vue ene fantastische vrouw.

coert Wat sie je toch in die familie, man? Jullie canaille klampt sich aan hen vast als kinderen aan hunne ouders.

karel *tegen publiek* Dat sal dan wel kome omdat we door hen en hunne soort nog erger dan stront behandeld sein. En dat niet effekes, maar fele fele eeuwen lang. Als stront. Hongerige stront. Hongerige koeievlaaien waar se met hunne adellijke poten gewoon in gingen staan tijdens hunne decadente jachtpar... Excuus.

coert Wind je niet op man. Neem een glaaske jenever op mijn kosten en blijf lekker thuis. *tegen Balthasar* Sein klasse is helemaal niet bij machte om beslissingen te nemen, joh. Dat moet je se helemaal niet aandoen.

tegen Geurt Kom broertje. Amuseer ons eens. Waar blijft het spektakel?

geurt Uh ja. Karel, een konijntje graag!

Karel pakt een konijntje.

coert O leuk. Dit wordt leuk, denk ik.

geurt Nu plaats ik dit lief konijntje onder den cillinder. Zo.

coert Spannend dit. Leuk en spannend.

geurt Ene druk op den knop. En wij kunnen met eigenste ogen machtig veel leren over het fenomeen in- en uitademen.

Caatje gaat het pamflet 'Aan het Volk' zitten lezen. Geurt gaat naar haar toe.

Wat bent gij toch een wonderlijk wezentje, Caatje. Zo een wonderlijk

bijzonder wezentje. Al van jongs af aan ben ik... Ik vraag mij af of je...
Of je met mij...
caatje Nee. Ik ben lesbisch.
geurt Ach zo. Lesbisch... Wat leuk. Is dat ene protestantse stroming?
caatje Meer onorthodox vrijzinnig.
geurt Ik dacht dat je katholiek was?
caatje Allang niet meer.
geurt En sou je er vanuit je lesbische gezindte moeite mee hebben eens een ommetje te maken met een...
balthasar En wat wilt gij eigenlijk met dien proefjes, Geurt? Den wereld onttoveren? Den wonderen Gods ontheiligen? Zelf met een toverstokje aan de slag gaan?
geurt Nee nee nee! Het is spelerei! Meer niet.
balthasar Kom nu! Dit soort natuurkundige onderzoekingen zijn een tijdbom onder het gezag van de kerk! Er schijnt zelfs al ene Darwin bezig te zijn aan een theorie die het hele scheppingsverhaal naar de prullenmand verwijst.
geurt De efolutietheorie is toch pas fan 1859!? Wij leven nog maar in 1784.
balthasar Ik heb het over de grootvader. Die is er nu al mee bezig.
coert Jezus, hee jongens. Ik ferfeel me _te pletter. Sulle we een spelletje doen ofso?
balthasar Jij denkt dat je heel wat bent hè, Geurt van Zundert! Een slim menneke! Slimmer dan zijn schepper! De wereld onttovert!
geurt Nee dese hele spelerei is juist ter meerdere eer en glorie fan sein schepping! Ene soortement fan achttiende-eeuws Intelligent Design.
balthasar Je seg net self dat er al aan den toekomstige efolutietheorie geknutseld wordt.
geurt Daar kan ik toch ook niks aan doen.
balthasar En ben je het daarmee eens? _Met dien theorie?
geurt Ja jeemie... Hij is nog niet eens af!
balthasar Dat ik afstam fan ene aap? Balthasar Bartolomeus Aap? Dat hier allemaal apen sitte? Geile dikbilmadrillen? Met sukke harde dikke apesnikkels!? Vergeef hem, God! Hij weet niet beter.
coert *tegen Karel* Als je daar toch uit je neus staat te eten, masseer me dan maar efe.
Karel gaat Coert masseren.
geurt God heeft me mijne ferstand toch gegeven om na te denken?
balthasar Ja en hij heeft je den Bijbel er bij gegeven. Als handleiding. For het gefal je verstand een beetje hapert.
geurt Ja maar daar is dus ook allerlei gedoe ofer. Seg maar alle wonderen die in den Bijbel staan, schijnen ook natuurwetenschappelijk verklaarbaar te sein.
caatje Of louter aan den menselijke ferbeelding ontsproten absurditeiten.

balthasar Wat seide gij?

geurt Of louter aan den menselijke ferbeelding...

balthasar Ik seide 'Wat seide gij?' Zij. Jij.

caatje Nou ik seide dat niet. Spinoza seide het.

balthasar Ik waarschouw jou. Met je giftige nieuwetijdsche ideeën.

Spinoza leze is al sinds 1678 bij wet verboden. Wist jij, Geurt, dat dees katholiekin in het besit is fan illegale literatuur? We kunnen haar late oppakken en gesele.

geurt Caatje is niet meer katholiek hoor. _Ze is nu lesbisch.

balthasar Dien jij d'r maar eens flink fan repliek.

geurt Foei Caatje. En nou vort allersnoodste godslasterlijke helleveeg.

Caatje druipt af.

balthasar Kijk Geurt. Dien radicale ideeën vormen den voedingsbodem for ene wereld... so verschrikkelijk... waarin mensen niet meer op God fertrouwe maar sogenaamd hun eigenste verstand gebruike... Nou ik kan je voorspelle dat se de komende eeuwen met hun volle eigenste verstand de allergruwelijkste... werkelijk onvoorstelbaar walgelijke... Als je niet meer nietig en nederig leeft in Gods ontzagwekkend koninkrijk, maar in je eigenste bekrompen wereldje... Je niet meer onderwerpt aan Gods gezag, maar self met je botte hersentjes het morele pad der mensheid uit gaat stippele...

geurt Maar wat nou als de mens fan nature goed is?

balthasar Kijk om je heen. Naar je broer. Naar jezelf. Naar mij.

geurt Ja. Grandioos hè? Ene grandiose club mensen bij malkander!

coert Seg Geurt. Mag ik dan mijn ring terug? Als jij er toch niks mee doet?

Die ring die ik fan mammië had gekregen?

geurt Neen! Die bewaar ik for me efentuele aanstaande.

balthasar Weet je wel hoe moeilijk het is om zelf te bepalen wat goed en kwaad is? Zonder houvast? Zonder moreel kompas? Terwijl je voortdurend wordt afgeleid? Kan je me dat vertellen als je alles zo goed weet?

geurt Dat vraag ik dan toch gewoon aan jou.

balthasar En als ik het dan ook niet weet?

Het is stil.

geurt Joh. Niet so somber. We sitte gewoon in ene waansinnige Verlichte stroomfersnelling met se alle. Lache toch!

coert Ja lachen. Ha ha ha. Leuk. Hahaha. Waarom eigenlijk?

geurt Om de fooruitgang.

balthasar Welkeen fooruitgang? Ik sie geen fooruitgang.

karel Jongeheer Geurt doelt op allerhande spectaculaire natuurwetenschappelijke ontdekkingen. Soals er inene ringe om Saturnus sitte! Die sate er natuurlijk al, _maar worden nu plotsklaps ontdekt. Efenals bacteriën in tandplak. En lineair tijdsbesef. Natuurwette.

Stoommachines. Lengtegraden. Vaccinatie. Verlostange. Naaimachines.
Toiletpotte.

geurt Ja, en brille.

balthasar Brille bestaan al honderden jaren.

geurt Ja als pince-nez of lorgnet. Maar de zijwaartse pootjes zijn pas net uitgevonden hoor. En al die uitfindinge make dat de mens gewoon enthousiast wordt ofer se eigenste mogelikhede. Want misschien kenne we dan ook wel ene maakbare samenlewing uitfinde. Ene paradijs fan rechtfaardigheid. Toch?

balthasar Fijn dat je so enthousiast bent.

geurt Je houdt de fooruitgang niet tege, Balthasar.

balthasar Dat ben ik ook niet fan plan. Ik wil alleen niet als een katapult de freiheid ingeschote worde!

Scène 3

Salon familie van Zundert

April 1786 (2 jaar later)

Het hele gezelschap is in de salon.

voice over/hans goedkoop Holland raakt meer dan ooit verdeeld tussen radicale en gematigde patriotten. De radicale patriotten streven naar totale democratie, en gelijkheid en vrijheid van het individu. Hun opvattingen zijn extreem. Ze zien het menselijke verstand als enige morele leidraad. Het overgrote deel van de hervormingsgezinde Hollanders is veel gematigder. Vaak wordt gezegd dat Nederland een beetje lauwe Verlichting heeft gekend. Gedoeld wordt dan op die ‘gematigde’ christelijke Oranje-variant.

caatje Noemt dien wijsneus onse Verlichting nou ‘lauw’? Hij is self lauw, dien slaphartige geschiedenisfrik. Alsof het allemaal ene lauwe pot nat was.

balthasar Dat seide de heer Goedkoop helemaal niet. Hij seide dat wij hier ene gematigde christelijke Oranje-variant van de Verlichting hebbe. En daar heb ’ie gelijk an.

caatje Ja. Uiteindelijk wel ja. Maar daarvoor niet. Nu niet. Dien Engelse professor seg het toch selfst. Die heb er Nederlands for gestudeerd godbetert. Om aan te tonen dat _er hier in Holland momentelig ene democratische massabeweging op den been is. Den eerste fan Europa. Nog fóór den Fransche Refolutie. Daar sou je ook fier op kenne wese! Ken je dat gevoel? Fier? Ach tegen _wie heb ik het ook. Hij staat met se elitaire sweetkakke fol op de rem van onsche refolutie.

balthasar Het is alweer twee jaar later. April 1786. Ik heb nagepeinsd. Je kan den fooruitgang inderdaad niet tegehewe. Bofendien maakt het niks uit. God sit uiteindelijk toch oferal achter.

Intussen zet Karel een kalkoen op tafel. Geurt pakt een toverlantaarn.
geurt Jongens. Effe een lichtshow, okay?

coert Een lichtshow? Klinkt goed seg! Leuk.

balthasar Eerst ete, Geurt.

coert Nee allebei tegelijk juist.

Coert gooit de afgekloven botten op de grond.

geurt Attentie for mijne laterna magica. Het nieuwste fan het nieuwste op mediagebied.

Er verschijnt een plaatje van prinses Wilhelmina in Goemanverwellesluis.
O, zorrige. Dit is pas folgend jaar. Effe terug. Ja, dit zocht ik.

Er verschijnt een plaatje waarop te zien is hoe twee patriotten door de Stadhouderspoort rijden.

coert Kenne die plaatjes niet bewege?

karel Wat sien wij op dese lichtprent? De Stadhouderspoort op het Haagse Binnenhof.

balthasar Alleen de stadhouder mag door dien poort rijden.

karel Daarom heet 'ie Stadhouderspoort.

coert Boeit me niet hoor. Boeit me allemaal niet.

karel Nu hadden den Staten fan Holland, oferwegend patriots, beslote die poort for een ieder open te stelle.

balthasar Wat? Ik seg toch net dat de Stadhouder...

geurt Goed seg. Hartstikke goed.

karel In den koets twee patriotten. Eromheen ene Orangistische menigte.

De koets koerst naar den poort. Ene Orangist probeert het nog te ferhindren. Het baat niet. Den Oranje held, pruikenmaker van beroep, heeft sein daad met gefangenisstraf moete bekope.

coert Folgende plaatje! Allemaal opwinding om niks.

Er verschijnt een plaatje van het Utrechtse Neude waarop te zien is hoe het eerste democratische stadsbestuur wordt ingezworen.

karel En wat sien wij hier? Het Utrechtse Neude. Alwaar op 12 augustus fan dit jaar het eerste democratische gekose stadsbestuur wordt ingesworen.

balthasar Hoeso democratisch stadsbestuur. Se hadde toch al een stadsbestuur?

karel Die sein weggestuurd.

coert Weggestuurd? Dat sein for het lefe benoemde regenten!

karel Het folk heb geëist dat ze hunne eigenste stadsbestuur moge kiese.

coert Ja jongens. Je gaat het bestuur van de ABN AMRO toch ook niet naar huis sturen na een paar ingezonden brieven. Het moet godverdomme niet gekker worden zeg. Wie houdt dit kleine kutlandje draaiende? Wij!

Bestuurders en zakenlui.

karel Jongeheer Coert...

coert Mensen hebben geen idee wat het is om verantwoordelijkheid te dragen. Om leiding te geven. Om 24 uur per dag met de zaak bezig te zijn. Sterker nog. Ik bèn de zaak. Mag daar dan wat tegenover staan! _Al dat gezeik over de graaicultuur. Nou ik kan mezelf nog steeds aankijken in de spiegel. Mij valt niks te...

karel Ik ga!

coert Wat nu weer? Wat wat wat?

karel Morgen is mijne jaarlijkse freie dag. Het is bijna middernacht. Dus fertrek ik aanstonds te voet naar mijne geboortegemeente Goejanverwellesluis for mijn vijfjaarlijkse familiebesoek. Als ik doorloop ben ik er for noen en kan ik anderhalf uur blijfe!

coert Huh!/? En ik dan? Je blijft maar hier hoor.

karel Jongeheer Coert ik heb nu al vijf achtereenvolgende jaren geen gebruik gemaakt fan mijne freie dag.

coert Aaaaahhhh! Pijn!!! Aaaaahhhh!

geurt Geen paniek. Ik tap je af met m'n selfontworpe aftap-apparaatje! Dan gevoel ge ge beter!

coert Nee! Niet je selfontworpe aftap-apparaatje! Aaaaahhh!

Geurt pakt een zelfgeknutseld apparaatje.

geurt Effe kijken hoor. Hoe sat het alweer? Kijk dit is mammies gerecyclede buisje... En dat sat in het poepgat... En dit so... Of was het nou andersom... Help effe Balthasar. Het kan effe pijn doen Coert.

coert Neee! Niet doen! Ik... Aaaaahhhh...

Geurt en Balthasar trekken Coert z'n broek iets omlaag en wringen het slangetje dat vast zit aan het apparaat tussen Coert z'n billen. We horen de vloeistof in een emmer druppelen.

karel Het komt toch wel goed?

balthasar Je bent een bovenste beste kerel Karel. Ga jij maar naar je familie.

karel Neen baron. Mijn plek is nu hier.

balthasar Wij redden ons wel. En knoop er nog maar een extra half dagje aan fast.

karel Neen baron. Ik blijf. Dat gefoele ik als mijne plicht. En plicht gaat bofe plezier.

Karel ontfermt zich over Coert. Caatje is intussen bezig de afgekloven botten kalkoen in haar zakken te stoppen.

balthasar Caatje. Caatje!

geurt Lieve Ca. Sou je misschien heel effekes hier wille komme?

caatje Menschen, so kan ik me werk toch niet doen.

balthasar Heb God die botte aan jou gegefe? Neen. Want dat sein botte fan de familie van Zundert tot Bommelding. Zogezeide Zundertbommeldingbotten.

geurt Ik find het ook niet zo fijn als je dat doet, Caatje. Het is voor ons heel vernederend om dat te moete sien.

caatje Klap in me fasie seg... Dit is wel heel erg onterecht.

geurt O jee Caatje. Gaat het wel?

caatje Ik jat die botte toch niet for meself. _Ik jat se for...

geurt Wie?

caatje O Niemand. Al me uitgemergelde op sterve na dooie vriende. Met hunne aanhang.

geurt O maar dat verandert de saak wellicht.

caatje Nee het hep geen sin. Kijk met so'n diamante ring fan u sou ik iets structureligs kenne doen. Maar met die botte rek ik toch alleen maar hunne doodsstrijd.

geurt Sie je nou hoe belangrijk herformingen sein? Caatjes vriende hebbe honger.

balthasar Veins geen betrokkenheid, Geurt!

geurt Ik veins niet. Ik seg u vierkant dat ik gaarne mijn rechterhand sou gefe om Caatjes vriende fan den hongersnood te redden. Gaarne!

caatje We hebbe liefer die ring.

balthasar Ach wat jammer maar mijn broer doneert liefer sein hand als sein ring.

Geurt staat voor een dilemma en geeft dan zijn ring aan Caatje.

Je bent knots Geurt! Er sein gaarkeukens for het geteisem.

caatje Gaarkeukens? Het geteisem heb liefer democratie.

balthasar Democratie!? Als er iemand is aan wie je het roer nu net niet uit handen moet gefen is het wel aan het Volk.

geurt Maar het Volk kan sich toch verheffe? Door middel fan den laterna magica par example. Stel, en nou fantaseer ik effekes, maar stel dat er in den toekomst so'n kastje in iedere huiskamer staat. En op dat kastje ken je fan alles sien en hore. Diepsinnige gesprekke, kwaliteitsdrama, educatie, kritische reportages. Dat sou toch de ideale manier sein om onself te ferheffe? Ik sou om te beginne ene uitputtend lange documentaire ofer Spinoso programmeren!

caatje Dan sie ik liefer ene zesdelige in Hongarije gedraaide serie ofer se liefdeslefen.

geurt Maar je wil menschen toch aan het lese krijgen?

balthasar Heb jij Spinoso dan gelesen?

geurt Jaseker. Heel boeiend.

balthasar Je hebt het niet gelese.

geurt Wel. Ik heb het wel gelese. Grote stukjes erfan.

balthasar Niet dus.

geurt Ik heb gegoogled.

balthasar Wat weet jij eigenlijk ofer dat achterbakse Joodse kereltje. Dat het een ketter is? Een ferfloekte atheïst?

geurt Nee nee nee! Dat is een klip en klare misvatting! Spinoza zegt niet dat God niet bestaat! Het is alleen geen mannetje. Hij lijkt helenaar niet op ons. Wij stellen hem ons vóór als mensch. Dat is logisch. Een ezel stelt zich God waarschijnlijk als ezel voor. En een driehoek als een driehoek. Maar God is alles. God is den ganschen natuur! En wij zijn een deel van die...

caatje Maakt niet uit wie God precies is, _hij moet opsoute fan het politieke toneel. Spinoza is ook for ene niet-godsdienstige democratie. *Terwijl Geurt, Caatje en Balthasar praten, is Coert bij z'n positieven gekomen. Hij wordt opdringerig tegen Karel en verkracht hem. _De anderen merken het niet.*

balthasar Weet gij nog wat de heer Hans Goedkoop net seide? Dat wij hier ene 'gematigde' christelijke Verlichting hebbe.

caatje Wij gaan for totale freiheid en totale gelijkheid.

balthasar Het is ene misdaad om abstracties als 'vrijheid' en 'gelijkheid' somaar tot politiek uitgangspunt te bombarredere.

geurt Waarom? Dat is toch gewoon hartstikke goed?

balthasar Het strookt niet met de werkelijkheid. God heb de wereld geschape. Niet Spinoza. En God heb de wereld geschape met hiërarchie en al. Als harmonieus geheel. En wat for de fysieke orde der dingen geldt, geldt ook for het sociale lefen. Dus ik sta bofen jou. Begrepe, brutaal joffertje?!

Balthasar pakt de ring van Caatje af en geeft hem weer aan Geurt. Karel is in shock. Geurt geeft ongezien de ring toch weer aan Caatje.

caatje Karel. Waar wacht je op. Het is zover. Fertel effe aan het gepeupel dat den radicale Verlichting gaat doorbreke. Kom op man. Fertel dat na zes jaar lang oeferloos polderen eindelijk den burgeroorlog uitbreek.

karel Als iemand me zoekt... Ik zit een tijdje bij m'n ouders in Goejanverwellesluis. Met psychische probleme.

Karel gaat af.

balthasar Ja dat krijg je erfan. Sinds de Verlichting heb iedereen psychische probleme. En weet je waarom? Omdat iedereen inene met se eigenste innerlijk geïnvolveerd is. Want wat is er ferder nog? Niks! Allenig _je individueelste innerlijk. Ene stinkende duistere binnenruimte, als centrum fan het unifersum. Dat wil ik niet.

Scène 4

Salon familie van Zundert
1787

Caatje pakt een geweer. Ze geeft het aan Geurt. Balthasar en Coert zitten aan tafel.

geurt O. Dank je wel. Wat lief.

Hij laat het geweer aan zijn broers zien.

geurt Kijk eens. Lief hè. Van Caatje gekregen. Goh. Super. Maar waarom precies?

caatje Het is 1787. Je wilt toch ene patriot wese? Net als ik?

geurt O ja. Dat is waar ja.

caatje Ik ben effekes weg.

balthasar Zou je dat niet eerst netjes versoeken?

caatje Wat denk jij nou? Dat ik jou toestemming ga frage om met jullie eigenste gorenste bloeddiamant ontelbare menselefens te gaan redde?

Dacht het niet.

coert Met onsche? Hee hee hee...

Caatje is al weg.

balthasar Lieve Heer, hoe moet dat nou _met onsch. De wereld heb u nodig. Ik heb u nodig... *tegen Geurt* Dat je potdozie mammies ring aan een bediende geeft!

coert Ja godferstedommenste hoe is het mogelijk!

balthasar *tegen Coert* Houd je d'r potverdrie... Beheers je! Dit bedoel ik, Heer. Dien hele Verlichting drijft ons uit malkander. Terwijl het ene grote miskleun is. Menschen willen helemaal niet gelijk sein. En vrij en redelijk. Mensen willen... heerse en hebbe. Me late gaan... Af en toe iemand op se bek slaan. Flink hard op se arrogante criminele patriotse bek...

Hij probeert zich te beheersen.

Zorrie jongens. Ik kan me driftmatige ei niet kwijt.

geurt Misschien komt het door je opvoeding.

balthasar Opvoeding!? Ook so'n Verlichtings waansin. Wij sein helemaal niet 'opgefoed'! Gehoorsame moeste we. En terecht.

coert Ik denk eerder dat het komt omdat Balthasar freigesellig is.

geurt Nou zorrie hoor. Maar 'gesellig' is wel het laatste waar ik bij hem aan denk.

coert Freigesellig. Ene freie gesel. Vrijgezel.

Geurt speelt wat met z'n geweer.

balthasar Wil je alsteblijf naar buiten gaan met dat schietding?

geurt Nou liefer niet. 't Is nogal frisjes buiten. Stoort het jullie?

coert Ja natuurlijk eikel. Je heb for het eerst so'n ding in je tengels.

geurt Sullen we erofers stemmen?

coert Stemme? Hoeso? Wat is dat nou weer for flauwekul?

geurt Dat is nou 'democratisch'. We wisselen argumenten uit, en stemmen dan middels handheffing.

coert Prima. Dat is dan twee tegen één. Opsouten nou.

Caatje komt weer binnen. Aan haar voeten heeft ze hooggehakte

schoenen. Ook heeft ze een tasje van de juwelier bij zich. De heren vallen stil en staren er naar.

geurt En? Waren ze blij?

caatje Wie?

geurt Al je uitgehongerde vriende.

caatje O ja heel blij.

coert Wat heb je aan je foete?

caatje Kleppertjes.

geurt Hoe is het buiten? Druk?

caatje Ja den hele Kalferstraat stampend druk. Ik weet niet wat iedereen besielt hoor, maar ik kwam er amper doorheen.

Caatje haalt wat juwelen uit haar tasje. Ze doet ze om.

geurt En waren ze dankbaar?

caatje Wie? De juwelier?

coert Jezus hee! Dat heb se allemaal fan mijn ring gekocht.

caatje Dit is toch niet te gelofe! De wereld staat in brand. Mensen maken mekaar af om ene korst brood. En het enige waar jullie je ofer opwinden sein mijn kleppertjes? Ben ik nou gek of ben ik de enige redelijke in dese ruimte?

balthasar Houd je brutale snater, joffertje.

caatje Ik sta folledig in me recht hoor.

balthasar Je hebt helemaal geen recht. Vrouwen en dienstpersioneel hebben geen rechten. Niet voor, niet tijdens, en tot heel lang niet na de Verlichting. Je weet donders goed dat ik gelijk heb. En als je ook maar een greintje historisch besef in je donder heb, ga je nu uit mijne setel, je pakt een dweil en je gaat aan den slag.

Caatje kiest eieren voor haar geld.

En ik sou het buitengemeen op prijs stelle als we vanaf nu allemaal normaal doen.

Er hangt een gespannen stilte. Geurt loopt naar Caatje.

geurt Caatje... wat ik nog wou frage...

balthasar Ssstt.

geurt Ik fraag efe iets godsdienstigs aan Caatje.

Intussen haalt Caatje haar kunstgebit uit haar mond en veegt het af aan haar schort.

Wat ik dus wou... Haal je nou je tanden uit je mond?

caatje *met ingevallen mond* Dat is de modernste techniek.

geurt So hee dat is een technisch hoogstandje!

caatje *met ingevallen mond* D'r sit ferderop in de straat een mannetje dat experimenteert met kunsttanden.

geurt Dat se dat al kunnen in de achttiende eeuw joh..! O ja, of je met me wil trouwen.

Caatje doet het kunstgebit weer in.

caatje Nee natuurlijk niet.
geurt Is het omdat je lesbisch bent?

Caatje knikt.

Maar liefste, ik ben toch for godsdienstfreiheit! Jeemieneetje ik was al bang dat je niet van me hield.

Hij kust haar vol op de mond. Caatje is verbijsterd. Geurt begint voor Caatje te zingen waarbij hij achteloos met z'n geweer zwaait.

Op 'Maak me gek' van Gerard Joling

Ik zie een betere wereld
Daar is een ieder gelijk
Daar zijn geen rangen of standen
Niemand arm, niemand rijk
Ik wil dingen veranderen
En dan het liefst radicaal
Het wordt tijd om te vechten
Te vechten voor dit vrijheidsideaal

Maak een vuist!

Maak je kwaad, wind je op!

Weg met Oranje, het volk aan de top!

Maak een vuist!

Maak je sterk voor de vrijheid en demo-cratie...

Opeens schiet hij per ongeluk in z'n voet.

Aaahhhh! Me foet! Ik schiet in me eigenste foet! Caatje! Snel. Me amateuristische microscoop! Jeemie seg. Ik sie so de botte sitte. En wat sou dat gelige sein? Misschien wel fet. Ja het siet eruit als fet. En wat is dat nou for draadje? Geef eens een schaar. Dan peuter ik...

Karel komt buiten adem binnenvallen.

karel Ik ben hierheen komen holle uit Goejanverwellesluis om so snel mogelijk ferslag te doen.

coert Goejanverwellesluis? En waar leg dat dan wel?

balthasar In de buurt van Gouda.

coert Nou dat lijkt me sterk. Goejanverwellesluis. Dat klink fersonne.

balthasar Dat is niet fersonne. Het leg in de buurt fan Gouda seg ik.

coert Gouda? Wat is dat nou weer for rare naam. Is volgens mij ook fersonne.

balthasar Soek het dan op.

coert Hoeso? Het boeit me niet. Waarom sou ik iets opsoeke wat me niet boeit?

Balthasar gebaart naar Karel dat hij moet vertellen.

karel Wie schetst mijn verbasing toen ik daar prinses Wilhelmina fan Pruisen aantrof op ene stapel kazen. Ze was met zeventien koetsen en sjeesen en haar hele Orangistische hofhouding vanuit Nijmegen aan

komen galloperen. Op weg naar Den Haag. Om de Oranjecontrarevolutie aan te swengelen. Halferwege is zij gedwongen te stoppen door een stelletje patriotten en gearresteerd.

coert Nou zorrige. Ik sie de nieuwswaarde niet.

balthasar De nieuwswaarde is dat de koning fan Pruischen, de broer fan den prinses, dese belediging natuurlijk nooit accepteert. Mogelijk betekent dese patriotse misstap wel het einde fan dese hele potsierlijke zogenaamde refolutie.

coert Ja, nou èn? Wat ken mij dat nou allemaal schele.

karel U kan niks schele. Het ken u seker ook niks schele dat den prinses ferkracht is.

coert En den stadhouder heeft se piemel in een pot pindakaas gestoke.

Weet je waarommig? Daar wordt 'ie groot en sterk fan.

Hij lacht zelf om zijn mop.

karel Ik seg dat se ferkracht is!

coert Ferkracht? Dan hep se seker aanleiding gegefe.

karel Dat hep se niet. Se hep nog nooit aanleiding gegefe. Se hep sichselfe altijd ingehouwe. Sich nooit an iemand gegefe. Nog geen kusje. Nooit.

Altijd eensaam. Omdat se niks slechts wou...

caatje Okay. Voor den draad ermee.

karel Het was mijn schuld niet, Caatje. Hij hep sich an mij fergrepe.

caatje Wie?

karel Als ik het seg word ik geradbraakt. _Of gegeseld. Of met ene sak ofer me kop in _het IJ gekiept.

caatje Jij wilt toch ook dat den republiek verandert in ene rechtsstaat? Dat den toekomstige menschheid het beter krijgt dan wij.

karel Nou, nee hoor.

caatje Jawel, dat wil je wel. *wijzend op publiek* Kijk se eens aan. Wil je niet dat sij hunne door mensenrechten beschermde sorgelose luxe poppelefentjes kunne blijfe leiden? Nou kom op dan, man. Strijd for je rechten. Iemand mot de eerste wese en dat ben jij.

karel Jij bent toch lesbisch? Offer jij jezelf maar op.

caatje Nee, nou ben je heel erg onredelijk, Karel. Dit is heel erg onferlicht gedrag. Om alles opeens op mij af te schuiven. Lesbiënnisme is ene religieuze geloof. En wat jij heb gedaan is ene gorenste zedendelict.

karel Ik durf niet. Ik ben bang.

caatje Loser.

Karel wijst naar Coert.

karel Hij! Hij was het! Hij was het, Caatje.

Geurt en Balthasar zijn verbijsterd.

geurt Foei Karel. Wat ene laffe beschuldiging.

balthasar Boei hem en breng hem naar den schout.

caatje Nee, niet de schout.

coert Ja, goed idee. De schout is ene schat. En toevallig een vriendje van me.

Karel weet dat zijn leven voorbij is. Hij staat op en loopt weg. Caatje voelt zich schuldig.

balthasar Geurt! Jij fertrekt aanstonds naar het Suiden. Naar het Franse koninkrijk.

geurt Hoeso? Ik heb helemaal geen sin om...

balthasar Omdat op 13 september 1787 een grote Pruisische legermacht den grens met Gelderland is gepasseerd. De Pruisische Frederik Willem eist onmiddellijke genoegdoening for de beleding sein zus aangedaan te Goejanverwellesluis. En op 9 oktober staan se voor het grootste patriotten broeinest ooit.

geurt O ja? Staan se op 9 oktober for Amsterdam? En wat is het fandaag?

Hij begrijpt dat het 9 oktober is. Hij loopt naar Caatje.

Liefste. Vlucht met me mee. Dan trouwen we in ballingschap.

Caatje reageert niet. Geurt loopt terug naar Balthasar.

Is het echt nodig dat ik ga? Ik ben maar soort van parttime patriot en ik...

balthasar Opdonderen nou. Naar je Fransche friendjes fan de refolutie.

Neem nou ook maar eens de ferantwoordelijkheid for wat je allemaal uitkraamt.

Scène 5

De Oranjecontrarevolutie 1787-1794/5 Periode van 7 jaar

Balthasar is in de war en loopt rond. Vanuit de laterna magica wordt een citaat van Kant en het jaartal 1784 ergens geprojecteerd: 'Verlichting betekent dat de mens zijn door hemzelf veroorzaakte onmondigheid achter zich laat. Onmondigheid is het onvermogen je eigen verstand te gebruiken zonder de leiding van een ander.' Coert praat door Hans Goedkoop heen.

voice over/hans goedkoop De Pruisische inval is een verpletterende nederlaag voor de radicale patriotten. De meesten vluchten naar Frankrijk om daar alleen nog maar verder te radicaliseren. De Patriotse Revolutie is daarmee effectief de kop ingedrukt. _Zo effectief zelfs dat ze in later tijden niet helemaal serieus meer wordt genomen. Alsof ze niet echt heeft plaatsgevonden en Nederland de Verlichting helemaal aan de latere Franse Revolutie te danken heeft. Is dat wel waar? Wij hebben onze hedendaagse liberale beginselen mede te danken aan de radicale Verlichting uit het Holland van Spinoza. Er is maar één mensheid, wij hebben alle dezelfde rechten: universele mensenrechten. In 1787 komen de Oranjegezinden weer aan de macht. Zij zijn voor beperkte democratie, beperkte vrijheid,

monarchie, de gereformeerde Godsdienst als uitgangspunt voor staatzaken. Hun gedachtegoed staat haaks _op dat van de radicale patriotten. 1787-1795. De Oranjecontrarevolutie.

coert Jezus man, kan je misschien ook normaal Nederlands lullen? Bla bla bla. Godsamme zeg. Toch geen touw aan vast te knopen.

balthasar Swijg stille jullie! Iedereen tettert maar door. Een moment fan reflectie gaarne! Het tolt me. Het flottert in me kop. Verlicht... Verlichte verlichte... Wat is Verlichting nou precies?

caatje Verlichting betekent dat je je gezond ferstand mot gebruiken. Zimpeler ken ik het niet forremeleren.

balthasar Heb je dat self uitgedacht?

caatje Natuurlijk heb ik dat self uitgedacht. Dien hele Verlichting draait er toch om je eigenste ratio te gebruiken! Hans Goedkoop seg ook wesenlijk dat wij radicale patriotten hersens hebben en jullie niet. Nou dat blijkt weer behoorlijk te kloppen.

balthasar Maar waarom kan je niet denken en geloven tegelijkertijd?

coert Missen jullie Karel ook so? God wat was dat een fijne goser. Ik denk dat Karel de enigste was die wesenlijk fan mij hield. Altijd lief. Altijd sorgsaam.

balthasar Hij was je bediende.

coert Hij was feels meer dan dat. Foelde precies aan waar ik behoeftig aan was. Feilloos. Ik stond op de eerste plaats. God wat mis ik 'm. Ik begriip niet dat jullie so harteloos ofer politiek kenne babbele.

Het is even stil.

coert Was dat nou nodig, Caatje? Om Karel te verraden?

caatje Ik?

coert Ja jij. Wie anders?

caatje Maar jij heb hem toch...

coert Dat had allemaal binnenskamers kunne blijven.

balthasar Binnenskamers? Wat had binnens..?

coert Bij mij was Karel veilig.

caatje Dat is de achterstevorenste wereld!

coert Hoeso? Gij heb hem verraden hoor. Niet ik.

balthasar Heb gij zijne zedelijkheid geschonden? Coert?

caatje Ik fecht juist tegen dien doofpotmentaliteit der gefestigde eliteklike.

coert Dat bedoel ik. Jij bent so hard. Idealen sein for jouw belangrijker dan menschen.

balthasar En gaat gij nou Caatje beschuldigen?

caatje Ken jij effe je grachtengordelsnater houwe. *tegen Coert* Ja ik heb idealen ja. Daarmee kom ik juist op for jongens als Karel.

coert Houd toch op vrouwtje. Karel is gesneuveld op het fuur fan jouw ambitie.

caatje Ja goed, als ik achteraf met de kennis fan nu terugkijk dan...

coert Ja geef er maar een draai aan. Maar je sat fout en je weet het.
caatje Hoe ken je godverdomme fout sein als je aan de goeie kant staat?
Hè? Nou? Ik sta aan de goeie kant hoor. Karel stond nergens. Karel was
niks. Een niemand. Een Oranjesukkel was het. Een loser. Een nicht. Een
hele foute nicht.

Zij is even stil van haar eigen verraad en begint dan te zingen.

Op 'Terug naar de Kust' van Maggie MacNeal

Ik weet niet wat het is
Maar er is iets mis
Het blijft maar aan me knagen
Het voelt als een soort verraad
Het maakt me soms zo kwaad
Haast niet te verdragen

Achter Caatje verschijnt Karel als een soort geestverschijning.

Ik wil terug naar de rust
Extreem bewust
Verlang ik terug naar de rust
Toen ik onbewust
Vrij van geest was
Toen ik nog onbevreesd was

Ik heb een ideaal
Echt een goed verhaal
Iets om voor te strijden
Of klinkt dat idioot
Dan wil ik liever dood
Verlos me uit m'n lijden

*Karel dwingt Caatjes armen op haar rug en gebruikt zijn eigen armen als
de hare. Die armen keren zich tegen Caatje. Proberen haar te kelen.*

Ik wil terug naar de rust
Heel schuldbewust
Verlang ik terug naar de rust
Geef me wat levenslust
Zonder gepieker
Het maakt me alsmaar zeker

Al dat denken maakt me moe
En wat doet het er nog toe
Oh die innerlijke strijd
Feit is Karel zijn we kwijt

Stop die stemmen in m'n hoofd

Al die twijfel die verdooft
Ik heb niks verkeerds gedaan
Hij wou zelf te gronde gaan

Karel verdwijnt. Caatje probeert zich te herstellen.

coert Gaat gij?

balthasar Wat? Waar naartoe?

coert Naar de executie.

balthasar De executie fan Karel? Is 'ie dan nog niet...?

Caatje gaat weg.

coert Ik denk wel dat ik plaats en fooraan kan krijgen. Ik heb me namelijk aangemeld bij de rechtbank. Als amateurrechter.

balthasar Amateurrechter? Jij?

coert Leuk werk hoor. Afwisselend. Je werkt met mensen. En je krijgt een deel fan de boetes en de afkoopsommen, dus dat tikt lekker aan.

balthasar Maar dan dan dan... Ge bent den dader, Coert. Wilt ge nu ook nog sein beul wese?

coert Man rot op. Fal me niet lastig met dat sneue gemoraliseer. Ik wil me gewoon kenne ontspanne als ik daar sin an heb. Vorig jaar wou er ene niet dood seg. Hij sou uit elkander worde getrokke door fier paarde maar hij scheurde niet.

balthasar Maar hoe kan je daar nou sitten terwijl je...

coert Den hypocrisie driipt fan je gereformeerde smoel, broer. Jij sou niks liefer willen dan je tampeloeres ergens inhangen.

balthasar Ja, maar dan doe ik dat nog niet somaar.

coert Ik wel. Ik seg wat ik denk en ik doe wat ik seg.

balthasar Om daarna ook nog de executie te gaan aanschouwen?!

coert Hoeso niet? Twee paarden trokken se armen naar de ene kant en twee paarden z'n dijen naar den andere kant. Maar hij scheurde niet. Dus toen hebbe se...

balthasar Dat is walgelijk. Het hele rechtssystemeem is walgelijk en ferwerpelijk.

coert Dus toen hebbe se die twee paarden van z'n dijen opzij laten draaien terug richting se armen. Nou niks hoor. Se gewrichten gingen wel uit de kom, maar ze scheurden niet los. Dus hebbe se de pesen en fellen bij de heupgewrichten met een mes doorgesneje. Weet je dat hij nog steeds praatte toen? Ongelofelijk hèn. Was alleen nog maar een babbelende romp. Wil je mee?

balthasar Nee! Ik wil niet mee. Ik wil weg. Weg uit deze gruwelijke tijd.

coert Jij ken ook niet feel hebbe hèn.

balthasar In wat forenste tijd leef ik eigenlijk? Dader, beul en toeschouwer tegelijkertijd, amateurrechtspraak, gruwelijke willekeur. Laat het 1798 sein. 1798 eerste grondwet eerste grond grond grond onder me foete. Nee, 1948.

Beter 1948. Universele Verklaring van de Rechten van de Mens. Duidelijk. Punt. Oorlog achter de rug. Oorlog. Welke oorlog? Vietnamoorlog. Jom Kippoeroorlog. Falklandoorlog. O nee! Margaret? The mummy returns, ahhh! Leve de koningin. Hè? Wat is het nu! Coert help me. Wat is het nu? coert Achttiende eeuw natuurlijk.

balthasar Okay, achttiende eeuw. Overzichtelijk. Hele overzichtelijke canon. Hunnebedden. Lekker rustig. Hugo de Groot in een boekenkist. Snap ik. Watersnoodramp ook duidelijk. Pim Fortuyn. Prima. Gefeliciteerd Pim. Je bent de grootste! Waarom laten we ons eigenste geschiedenis toch fersloffen?! Iedereen is geïnteresseerd in geschiedenis, maar alleen als wedstrijdje. Alle ferschille tussen goed en fout worde weggeretoucheerd. Te moeilijk. Te complex. Democratie is zo complex! D'r hoeft maar een schroefje los te zitten of de hele kist ... American Airlines wishes you a pleasant flight 77. O God 2001 we gaan crashen. Nee! Yes! We can! We krachen. We krachen en het is 2008. Nee 1929. Grote depressie. Echt hele grote depressie. Echt hele hele grote oorlog. Nee, doe maar die invasie in 2003. Snel. Driekwartier babbelen met Jaap. Mein Gott was ist dass ? Eine mauer? Hilfe. Laß mich raus. Es ist 1962. Nee 2010. Nee wat is het? Waar ben ik? Het is D-Day. Welke D-Day? Normandië? Kosovo?

coert Hee! Doe effe normaal man! Een beetje redelijkheid graag.

Hij schudt Balthasar door elkaar. Het lukt de laatste met moeite te kalmeren.

balthasar Ja ja ja. Vraag jij je weleens eens af wat dat is? 'Redelijkheid?' coert Nee. Ik ben een gevoelsmens.

balthasar *begint te zingen. Op 'de Waarheid' van Marco Borsato*

Ik denk aan wat ik denk_En óf ik wel iets denk_Ik ben wat ik geloof_Maar ik weet niet of ik weet_En wat ik daar nou mee bedoel_En óf ik wel iets voel_Of denk ik dat ik voel?__Wie kan mij vertellen_Of het waar is wat ze zeggen_Denk je na over je leven?_En heet dat dan je verstand?__Wie zijn wij dan wel_Om te bepalen wat goed of fout is_Dat is de mens toch niet gegeven?_Dat is in Gods hand__Elke dag vertel ik mij_Dat Hij alles bepaalt_Zou dat dan een vergissing zijn?_En vrees'lijk achterhaald?__Ineens beweert er iemand_Dat de aarde eigenlijk rond is_Dat de mens ooit zal kunnen vliegen_Lijkt mij onzin, puur fictief__Waar gaat dit naartoe?_Moet dat denken dan verplicht zijn?_Kun je dan pas echt verlicht zijn?_Of ben ik naief?__Ik raak het kwijt_De waarheid...

Scène 6

Salon familie van Zundert
Winter 1794/95 en 2010

Geurt komt op. Hij staat wat achteraf en praat alsof hij een brief voorleest. Balthasar en Coert zitten in fauteuils.

geurt Ma chère Caatje. Het is hier fantastisch! Ik spreek al een aardig mondje Frans en lees de Franse filosofen. Er is hier een kerel, Rousseau, die find dat iedereen fan nature het beste for elkaar wil. En als je dat niet wil ken je gedwonge worden om het wel te willen. Heel interessant allemaal. Je weet dat in 1789 de Franse Revolutie heb plaatsgefonde? Daarna sein se hier helemaal doorgedraaid. Eén groot misselijkmakend bloedbad. Enfin. Door al die toestanden thuis sein de Fransen niet echt aan ons Hollanders toegekome, maar nu gaat het er toch fan kome. Het wachten is alleen op een waarlijk bar koude winter sodat de Maas en de Waal dichtfrieze. Dan kunnen we samen met de Fransen eindelijk ons Faderland befreide. Ik ben nu trouwens echt folledig fan me geloof gefalle hier. Ben jij nog lesbisch? Doe feel liefs aan allebei me dierbare broers.

_PS: Waarom schrijf je toch nooit terug, liefste?

Hij loopt naar zijn beide broers.

Jongens ik ben het! C'est moi. Geurt.

coert God sal me verdoeme! Broertje. Eindelijk! Na zeven jaar. Kijk eens, Balthasar!

Hij en Geurt omhelzen elkaar innig.

geurt Magnifiek om weer thuis te wese. Hallo lieve Balthasar.

balthasar Dag.

geurt Ben je niet content me te sien?

balthasar Ach natuurlijk wel. Sorrie Geurt. Ik ben een beetje van m'n apropos.

geurt De Bataafse Refolutie is aangebroken. We staan aan de rand van ene wereldrevolutie. We hebbe samen met de Franse echt waansinnig goeie planne for unifersele gelijkheid uitgeknoebeld.

balthasar O ja? O. En is dat vooruitgang? _Ik bedoel gaat de wereld erop vooruit?

coert Wat ken het schele. Je bent er weer.

geurt Tuurlijk is dat fooruitgang. Sodra wij hier in Holland ene seculiere democratie hebben gegrondvest sal dat sich als ene inktflek ofer den werelbol verspreiden.

balthasar Dat gaat niet werken Geurt. Die inktvlektheorie. In Afghanistan werkte het ook niet.

geurt *tegen publiek* Lieve mensen. Het ontroert mij buitengemeen dat ik u mag fertellen dat binnenkort de parlementaire democratie in Nederland sal worden uitgeroepen. Misschien dat latere generaties de betekenis fan dien gebeurtenis niet meer kunnen befroede. Maar u en ik weten waar we fandaan komen. 'Ik verklaar deeze Vergadering te zijn het representeerend lichaam van het Volk van Nederland.' Dat zei den allereerste kamervoorzitter. Korte stilte. Dan gejuich. Muziek. Trompetgeschal door

de open ramen. ‘De Parlementaire Democratie is geboren!’ Het begin fan één grote solidaire democratische wereld.

balthasar Maar er boren zich uiteindelijk twee anti-solidaire vliegtuigen in die democratische wereld. Duizenden doden. _En heel veel angst en haat. Verwarring ook.

Het is even stil.

Sorrie jongens.

geurt Nog altijd efe somber hè?

balthasar Ik geloof, geloof ik we in de Verlichting. In Verlichtingswaarden. Ik merk alleen dat ik niet precies weet wat dat betekent.

geurt Daarom hebben we nu een grondwet. Lees die maar efe. Dit is de conceptgrondwet uit 1798. Waarin alle rechten fan burgers gebaseerd op gelijkheid, veiligheid en besit sein fastgelegd.

coert Ja hee. Kom op seg. Het boeit me niet. Waarom sou ik iets lese wat me niet boeit?

geurt Als je wilt dat den democratie functioneert moet je wel op de hoogte wese, Coert.

coert Laat me dat nou geen bal kenne schele.

geurt Maar je moet toch wete waar je for stemt?

coert Hoeso? Ik ga toch niet stemme. Stemme boeit me niet. Dus waarom...

Caatje komt op.

caatje Stemme?! Moge we stemme?!

geurt Caatje. La plus belle femme ravissante du monde. Ga maar lekker zitten, droppie. Wij lese efe de grondwet.

De mannen gaan zitten lezen.

caatje En ik dan?

geurt Jij niet.

caatje Hoeso niet?

geurt Jij krijgt pas stemrecht in 1919, lieveling. Tot so lang mag je lekker lui ende schandalig mooi sitte wese, ferukkelijke frouw.

caatje Hoeso pas in 1919? Radicale patriotten sein toch for totale freiheid en totale gelijkheid? Fan mannen en frouwen?

Coert wil niet lezen en doet zijn sok uit.

geurt Ja, in theorie. Maar in praktijk sie ik frouwen en joden en negers echt niet als gelijken hoor.

coert Jongens. Me foet doet een beetje seer. Hee jongens.

caatje *tegen publiek* Sien jullie nou wat er allemaal gebeurt? Hij seg dat hij for totale gelijkheid is met uitsondering fan frouwen.

geurt En joden en negers. En daar kan ik toch ook niks aan doen. Dat ik fatbaar ben for den fooroordelen fan mijn tijd. Dat is iedereen hoor.

richting publiek Sij ook.

coert Jongens, me foet is een beetje swart, geloof ik.

caatje 'Sij' sein hele normale hardwerkende Nederlanders. Met gezond ferstand. Daar sou eens naar geluisterd motte worde.
geurt Dat doen we nu toch ook. Onsche prille democratie is net angefange.
coert Jongens! Me foet. Moet je me foet eens sien joh.
geurt O mijn God. Koudfuur!
coert Koudfuur? Is dat erg?
geurt Ja, wat is erg. Het moet geamputeerd worden.
coert O nee! Niet amputere!

Geurt gaat een zaag pakken.

caatje *tegen Geurt* Noem je dat democratie? Ik noem dat geen democratie hoor. Ik noem dat achterkamertjespolitiek.
geurt Ga maar even liggen.

Geurt duwt Coert op de bank. Er wordt op een opvallende manier een nepbeen in de plaats van Coerts echte been gelegd, waardoor de operatie toch heel suggestief werkt.

caatje Ik zei 'Ik noem dat achterkamertjes politiek.'
geurt Ja, en so heb iedereen se eigen waarheid, poppetje.
caatje Wat is dat nou weer voor postmoderne lullificatie?!
geurt Dit kan effe pijn doen, Coert.
coert O nee! Geef me dan wat morfine ofso. Heb je dat Geurt? Morfine?
geurt Bestaat nog niet.

coert Geef me dan wat lachgas ofzo. Heb je dat: lachgas? Dat heb ook een ferdofende werking.

Geurt geeft Coert lachgas en begint te zagen. Coert kermt.

caatje *naar publiek* We sijn net met se allen in anderhalf uur door den Verlichting heen gegaan ja. En nu wille we graag effekes den fruchten daarfan plukken. Daar hebben we recht op. Deel dien grondwet maar uit onder het gepeupel en klaar sein we. Huppettee.
geurt Sou je heel eve je feministische gebabbel uit kennen stelle tot na dese complexe amateuristische operatie?

Geurt opereert door. Het been komt los. Coert begint kermend z'n sterfscène.

caatje Allemaal intellectuele bla bla bla. Nu al loopt er ene joekel fan ene kloof tussen de politiek en het folk. Er is totalig geen fertrouwen meer. Omdat er niet geluisterd wordt! Jullie soude de wijke eens in moete gaan.

balthasar Hee houd eens op joh. En jij ook.

caatje Ik wil gewoon de prille fruchte fan onsche prille democratie plukken.

balthasar De democratie duurt maar acht jaar. In 1815 wordt Nederland een monarchie.

caatje Maar nu nog niet. Wij sein al 200 jaar ene republiek. Het oudste freie folk fan Europa.

voice over/hans goedkoop De democratie duurt maar acht jaar. Daarna

komt in Frankrijk Napoleon Bonaparte aan de macht. Hij ziet Nederland als een vazalstaat en is niet geïnteresseerd in het ontwikkelen van een democratisch bestuur. De publieke opinie wordt meer en meer antidemocratisch. In de zucht naar conservatisme wordt zelfs de zoon van stadhouder prins Willem de Vijfde gekroond. Koning Willem de Eerste. Nederland, al eeuwenlang een republiek, wordt een importmonarchie. Dit waren andere tijden. Terug naar die van jullie!

Het is even stil.

voice over/hans goedkoop Of naar de onze. Het kan natuurlijk allebei. geurt Hè? Wat bedoelt hij nou? Die van jullie of de onze?

balthasar Hij bedoelt dat we kunnen kiezen. Tussen de onze en die van jullie.

geurt Maar wat is dan de onze? Die van jullie?

balthasar De onze is nu.

geurt Ja, jee, hee.

coert Ik wil niet naar de onze! Ik bedoel, ik wil hier blijve.

geurt En ik had nog een hele leuke achttiende-eeuwse magische act. Balen zeg.

coert Laat zien dan. Hè gezellig. Laat zien, Geurt. Vermaak me, broertje.

Geurt raakt weer enthousiast en pakt een doek.

caatje *tegen publiek* Ik denk erover de politiek in te gaan.

geurt Houd even vast, Coert.

coert Ja leuk. Leuk zeg.

caatje Ja laat ik maar meteen met de deur in huis vallen. Ik ben verkiesbaar. Ik ga alles anders doen.

coert Als jij de politiek in wilt moet je wel iets aan je uiterlijk doen.

caatje Hoezo?

geurt Caatje, mijn allerliefste soulmaatje. Wil je even hier gaan zitten?

Caatje gaat zitten.

coert Heb je wel eens van het woordje make-up gehoord?

caatje Ik wil gewoon macht. Ik wil iets te zeggen hebben. Daar heb je toch geen make-up voor nodig?

Geurt gebaart naar Coert en samen leggen ze de doek over Caatje heen.

Hij maakt wat showy gebaren en trekt de doek dan weg. Caatje is verdwenen.

geurt Krijg nou wat. Dat is me nog nooit gelukt. Hè?! Hoe kan dat nou?

Geurt en Coert kijken in de kast en zoeken wat rond, maar Caatje is weg.

Jeemie. Ik hoop wel dat hier een rationele verklaring voor is. O Jezus. O God wat heb ik nou...

Hij raakt een beetje in paniek en knielt om te bidden.

Lieve Heer. Ik heb mijn gedroomde levenspartner per ongeluk weggetoverd. Zou u haar alstublieft weer terug willen toveren?

balthasar Daar geloofden jullie toch niet meer in?

geurt O nee.

balthasar De rede zou toch de plek van de religie in nemen?

geurt O ja.

balthasar Maar is dat dan genoeg? Mis jij niks?

geurt Ja, Caatje.

balthasar Mensen verlangen naar meer betrokkenheid. Betekenis. Een doel hebben. Ergens bij horen.

geurt Ja, dat vond ik juist zo fijn.

balthasar Maar in de éérentwintigste eeuw voelen de seculieren zich juist de sukkels _en de fundamentalisten voelen zich de avonturiers. Waarom kan dat nou niet andersom zijn?

geurt Daar ben jij dan toch blij mee? Als wij mislukken en de fundamentalisten komen op?

balthasar Ik ben toch geen fundamentalist?!

geurt Je bent toch gelovig? Dat ligt toch in elkaars verlengde?

balthasar Maar ik kan toch nadenken en geloven tegelijkertijd?

geurt Ga jij mij nou lopen bekeren ofzo? Moet ik nou ineens...

balthasar Er loopt geen kloof tussen ons, Geurt. Maar tussen ons en de fundamentalisten.

geurt Ik vind het pathetisch dat een volwassen vent zo infantiel in sprookjes gelooft. Alleen omdat hij niet opgewassen is tegen het werkelijke leven.

balthasar Ben jij dat dan wel?

geurt Ik doe m'n best.

balthasar O ja? En is er dan nooit een moment waarop je denkt 'Ik weet het gewoon niet meer? Ik weet niet hoe het moet, hoe ik moet leven, hoe ik me moet gedragen, hoe ik moet kiezen, wat waar is en wat niet, wie ik kan vertrouwen of waarop. Wat het allemaal voor zin heeft?'

geurt Ja natuurlijk wel! Ik ben ook maar een mens hoor! Alles is maakbaar. De mens, de maatschappij. Als ik alles tot me door laat dringen. Het is al zo'n ingewikkelde tijd. Zo weinig idealen. Zoveel meningen. Als ik dan ook nog aan alles ga twijfelen. Godverdomme man, ik kan wel janken!

balthasar Maar twijfelen is toch helemaal niet erg.

geurt Wel. Het voelt irritant. En het is ook niet hip. Niemand twijfelt.

Alleen losers.

balthasar Maar het is toch geen argument dat het niet hip is. Dat is eerder vreemd. Twijfelen hoort erbij. Dat je niet meteen weet hoe of wat. Dat je iets van alle kanten... Dan moet ik dus altijd blijven nadenken. Alles onderzoeken. Ja dat is lastig, maar ik denk wel dat het de beste optie is die we hebben. En het gaat altijd door. Houdt nooit op. Is nooit 'af'.

geurt Nooit af. Jezus dat is slecht nieuws zeg. Kut!

coert Dus daar zijn jullie op uit gekomen? Dat de Verlichting nooit af is?

En wat wil dat dan zeggen: nooit af? Houd toch op met die

moeilijkdoenerij.

balthasar Het geeft je vrijheid. Het geeft je de mogelijkheid om te leven zoals je wilt leven. Besef je wel hoe bijzonder dat is?

coert Ik leef zoals ik wil leven omdat ik dat wil! En niet omdat de Verlichting het wil. Al die zielige abstracties over hoe de wereld in elkaar zou moeten zitten. Wij willen gewoon geraakt worden. We willen kunnen lachen en huilen. Een beetje troost, godverdomme. Of is dat weer teveel gevraagd? Karel. Karel!

Karel komt op. Hij ziet er helemaal hedendaags uit en is een soort showmaster.

karel Lieve lieve mensen! Welkom bij deze lekkere showy spektakelavond. Mijn naam is Karel en ik ben uw gastheer voor vanavond. Wat een opkomst! Wat een sfeer! Fantastisch. We gaan er een hartstikke fijne gezellige avond van maken met z'n allen, en mag ik meteen maar een hartelijk applaus voor Caatje! De charmante no-nonsense voorvrouw van Fier op Nederland!

De kast gaat open en daar staat een gemetamorfoseerde Caatje. Ze stapt enthousiast de kast uit en loopt naar het publiek. Geurt staat perplex.

geurt Caatje!?! Jezus hee. Dat is me nog nooit gelukt. Ik ben nog beter dan ik dacht.

caatje Laat ik maar meteen met de deur in huis vallen. Ik ben dus verkiesbaar. Ik ga alles anders doen en ik zoek nog geschikte kandidaten om mezelf te versterken. Handen graag!

geurt Ga jij de politiek in? Met wat voor programma dan?

caatje Programma? Hoezo programma?

balthasar Wat je politieke uitgangspunten zijn.

caatje O dat. Nou dat het een grote puinbak is in dit land.

geurt Maar wat ga je daar dan aan doen?

caatje Godsamme zeg! Mogen wij dat alsjeblieft zelf beslissen. *tegen publiek* Zien jullie nou wat hij doet. Hij kleineert ons. Vanaf zijn ivoren torentje kijkt hij op ons neer. En intussen maar graaien en graaien en graaien.

coert Hee Caatje. Je moet je rokje iets korter doen.

Intussen praat Karel met Geurt.

geurt Godverdorie ze is wel veranderd zeg. Ik kan me bijna niet meer voorstellen dat ik zo verliefd op haar was.

karel Jij zou ook een partij op moeten richten.

geurt We waren zo verliefd. Zij ook. Ik denk dat haar hele wereld instort als ik het uitmaak.

karel Ik zei 'Jij zou ook een partij moeten oprichten.' Het is belangrijk dat jullie geluid ook gehoord wordt. Dat hele inhoudelijke verhaal van de Verlichting is waanzinnig interessant. Mensen snakken naar inhoud. Naar nuance. Je hebt goud in handen! Verzilver dat!

coert Er is helemaal geen vraag naar een Verlichtingspartij. Ik kan ieder willekeurige persoon in deze zaal vragen of 'ie het met me eens is.

Misschien dat niet iedereen het toe zal geven. Omdat 'ie bang is voor dom of egocentrisch uitgemaakt te worden.

Hij loopt naar iemand uit het publiek.

Als het iemand met lef is dan geeft 'ie mij meteen gelijk. U meneer?

Coert geeft een willekeurige meneer een briefje met een geprepareerde vraag.

meneer Waar blijft die Toyota Corolla die jullie in het begin beloofd hebben? Die Verlichting interesseert ons niet. We zijn voor die Toyota gekomen. Ik spreek namens de hele zaal.

geurt Nee dat meent u niet meneer. Mensen zijn wél geïnteresseerd. In feite hebben we goud in handen.

caatje Iedereen die op mij stemt krijgt een Toyota kado. En ik ben gewend om mijn beloftes waar te maken. Dus vanavond gaan er weer 180 de deur uit.

Karel praat nog steeds op Geurt in. Geurt stribbelt licht tegen.

karel En mag ik je een adviesje geven? De Verlichting is niet meer dan een woord. Geef dat woord smoel. Een fris, zelfverzekerd, tikkeltje agressief smoel.

geurt Maar de Verlichting betekent toch ook iets van zichzelf?

karel Dus je doet het? Hij doet het! Ik word gek. Hij doet het! O wat een emoties. Kippenvel heb ik. Wat is dit mooi. Dit is geschiedenis! Geef hem een hartelijk applaus, dames en heren! Geurt van Zundert, de dynamische lijsttrekker van de Verlichtingspartij. Ik hoop dat je al uit de kleine kinderen bent, Geurt.

Karel lacht. Hij duwt Geurt richting de bank. Caatje zit er al.

Balthasar, Coert kom er ook bij! Caatje en Geurt. Hartstikke leuk dat jullie er zijn. Zeg even in twee zinnen wie je bent en waar je voor staat.

caatje Ik ben ervan overtuigd dat wij in Nederland met z'n allen weten waar we voor staan. Dat dat ongelofelijk mooi is. En daar ga ik voor vechten.

karel En wie is Geurt?

geurt Hè?

karel Wie is Geurt?

geurt Uhm. Ik uhm... Maar wacht even hoor. *tegen Caatje* Waar ga je dan precies voor vechten? Ik kan niet helemaal volgen wat je...

karel Kom op joh. Beetje tempo nu. Geef me een pakkende oneliner.

geurt Uhm... Zal ik dan iets zeggen over de Verlichting? Omdat dat het onderwerp...

caatje Als je op onze website kijkt en je klikt op 'programma' dan zie je in twee zinnen waar wij voor staan. En daar mag iedereen ook zijn zegje doen. Echt hartstikke leuk.

karel En wie is Geurt?

geurt *tegen Caatje* Maar waar sta je dan precies voor? Ik begrijp niet...

coert Maar beste lieve Caatje, heb jij dan nooit eens zin om helemaal uit je dak te gaan ofzo?

caatje Ja natuurlijk wel! Maar dat kan toch altijd nog, Coert. Na m'n pensioen. Met jou.

Iedereen lacht behalve Geurt.

Nee even serieus. Het is natuurlijk wel heel kwalijk dat meneer van Zundert hier beweert dat alle criminelen uit naam van de Verlichting maar gesubsidieerd moeten worden. Dan ben je echt heel erg fout bezig. En dat vind ik jammer.

geurt Hè? Maar... Sorry ik moet even iets persoonlijks... *tegen Caatje*

Hoe kan je dat nou zeggen, lieverd?

karel Nee, nou ga ik echt even ingrijpen.

caatje Ik vind het gewoon een kwestie van gezond verstand dat we zeggen: 'Ho, tot hier en niet verder.' Dit is een vrij land. We hebben hier vrijheid van meningsuiting. Dus jij respecteert mij. En als je er niet tegen kan dat je beledigd wordt, sorry, maar dan is het einde verhaal.

geurt Caatje. Lieverd... Als je er zo over denkt dan is het tussen ons... Dan kan ik niet...

karel Nee, nou ga ik echt even ingrijpen. Ik vroeg wie Geurt was? Wie is Geurt? Zeg even in twee zinnen wie Geurt is? Wie is Geurt? Waar houdt Geurt van? Wat doet Geurt in z'n vrije tijd? Wat eet Geurt? Wat droomt Geurt? Wat ga je voor ons zingen Geurt?

caatje *tegen Balthasar* Hee waarom zeg jij niks? Waarom zegt hij niks?

Waarom zeg jij niks? Spreek je eens uit joh. Spreek je eens uit.

balthasar Is het jullie wel eens opgevallen dat heel Nederland vol staat met beelden van de Oranjes, maar dat er nergens iemand uit de tijd van de Patriotse en de Bataafse Revolutie staat?

karel/caatje Ja en?

balthasar In Rome, in de tuin van villa Borghese, staat al tweehonderd jaar een standbeeld van de heer van der Capellen tot den Poll. Die van het democratisch pamflet.

coert Boeit me niet.

balthasar Van het democratisch pamflet dus. Waar de Patriotse Revolutie mee begon. Dat standbeeld is ooit besteld, maar nooit afgenomen, omdat niemand in Nederland het nog wou hebben. Het staat tegenwoordig onder een plastic afdakje. Er schijten dagelijks Italiaanse duiven op.

caatje Nou dit is toch van de gekke. Nou hebben we met z'n allen de Verlichting doorgemaakt. Wij leven hier in een democratie. Jij ontrekt je de hele avond al aan de gezelligheid. Je bent nog te beroerd om je op een fatsoenlijke manier uit te spreken. En nou moeten wij ineens jouw linkse hobby's gaan financieren?

balthasar Nee, wat ik wil zeggen... Het lijkt misschien alsof ons verlicht verleden niet zoveel te betekenen heeft. Maar als je alle ruis eromheen weghaalt... Dan...

karel Hartstikke leuk dat, en goed dat dat nog even gezegd is. Lieve mensen, ik vond het allemaal weer bloedjeinteressant. Voor nu nog een hele fijne avond en zet 'm op hè!

Verlichtinglight ging in première op 29 april 2010 in de Toneelschuur, Haarlem

Tekst: Joan Nederlof i.s.m. Lineke Rijxman

Regie: Lineke Rijxman

balthasar	Han Kerckhoffs
coert	Marcel Musters
geurt	Dick van den Toorn
karel	Sieger Sloot
caatje	Joan Nederlof of Lineke Rijxman

www.mugmetdegoudentand.nl

Joan Nederlof (1962) studeerde in 1985 af aan de Toneelschool in Amsterdam, waarna ze mugmetdegoudentand opricht (met o.a. Marcel Musters). In de beginjaren werkt ze ondermeer met Jan Ritsema (*Om Eleanor* en *Tegen de tachtig*), Jose Alders (*Vita en Violet*, *Variety*, *Het is nu* en *M versus M*) en Alix Adams (*Lost in Hotel Paradise*, *Onder Controle* en *ENTER*). Tussen 1997 en 2005 richt ze zich voornamelijk op het schrijven voor televisie (*Hertenkamp*, *TV7* en *De Koekoeksclub*). In 2005 schrijft ze haar eerste toneelstuk *Brünnhilde 40+*, dat ze zelf speelt. *Quality Time* en *Mug Inn* zijn het tweede en derde stuk, beide geselecteerd voor het Nederlands Theater Festival. Daarna volgen *Inside Out* (in samenwerking met Lineke Rijxman) en *Sexappeal*. In 2009 schrijft ze samen met Willem de Wolf en Lineke Rijxman *Hannah en Martin*. Het stuk is geselecteerd voor het Nederlands Theater Festival 2010.

Lineke Rijxman (1957) studeerde aan de Toneelschool in Amsterdam. Daarna werkt ze een aantal jaren als freelance actrice (bij o.a. het Ro Theater en het Onafhankelijk Toneel). In 1991 wordt ze door Gerardjan Rijnders gevraagd om vast bij Toneelgroep Amsterdam te komen spelen. Daar speelt ze tot 2004 in meer dan 30 producties. Daarnaast acteert Rijxman regelmatig voor film en televisie (ook in de televisieseries *Hertenkamp* en *TV7*). _

In 2006 speelt ze in *Quality Time* bij mugmetdegoudentand. Rijxman wint voor haar rol de VSCD Toneelprijs, de Colombina 2006. Daarna regisseert ze de voorstelling *Mug Inn* die geselecteerd wordt voor zowel het Nederlands Theater Festival als Het Theaterfestival Vlaanderen. Sinds 2008 maakt ze deel uit van de artistieke kern van mugmetdegoudentand. _In 2009 maakt ze met Willem de Wolf en Joan Nederlof de voorstelling *Hannah en Martin*. Voor de rol van Hannah krijgt ze de belangrijkste Nederlandse toneelprijs uitgereikt, de Theo d'Or 2009. Samen met Joan Nederlof schrijft ze *Inside Out* (2008), en in 2010 de jubileumvoorstelling *Verlichtinglight*.